

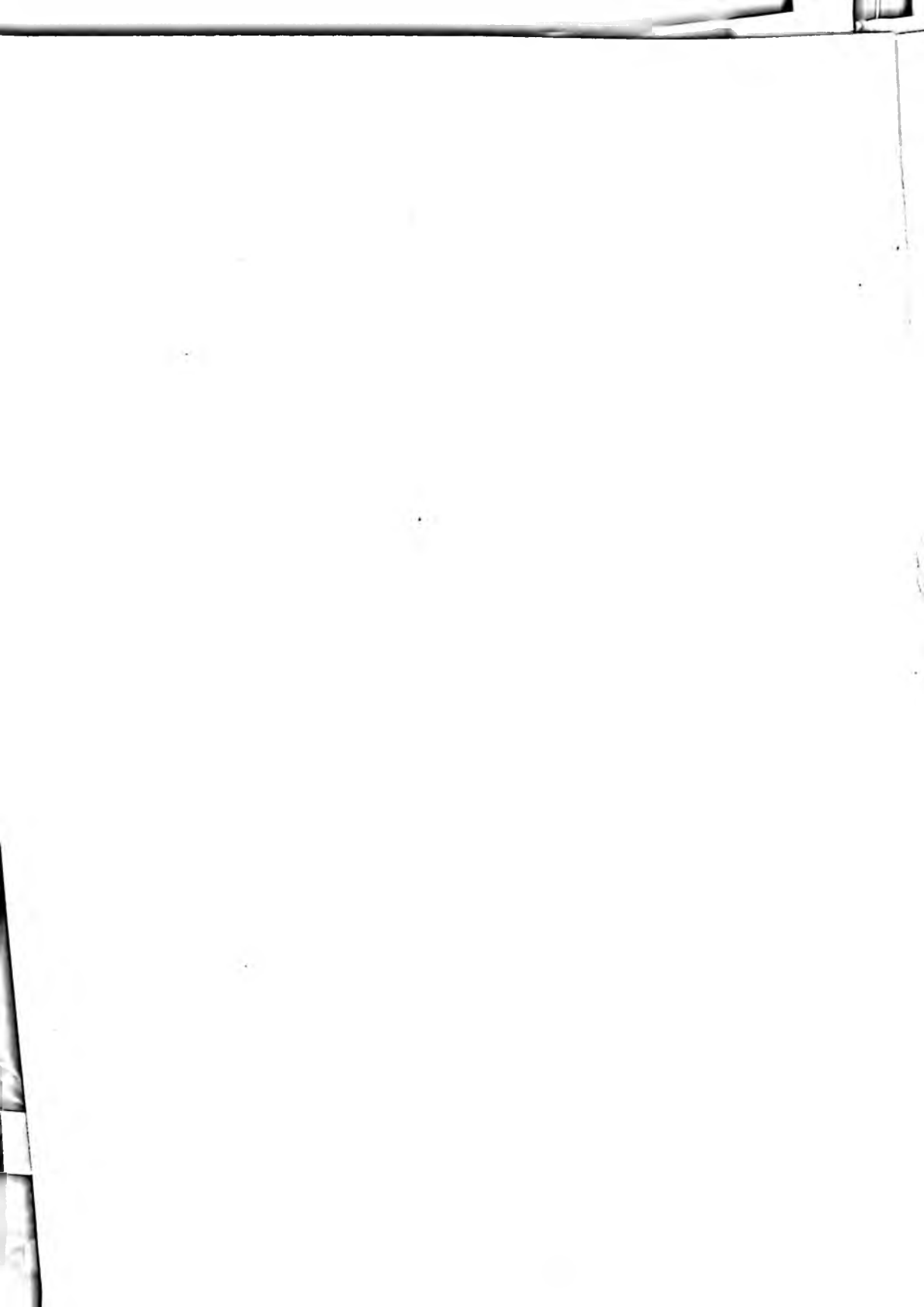
The background of the cover features a collage of business-related images. At the top, a person's hands are shown holding a pen and pointing at various charts and graphs on a document. Below this, a large, stylized arrow points upwards from left to right, colored in a gradient of red and orange. In the bottom left corner, a wooden gavel is visible, resting on a surface. The overall theme is business law and economics.

D.R.RUSTAMOVA

BIZNES HUQUUQI

ÓQUV QÓLLANMA

«IQTISODIYOT»

34.73 (02)
R 91

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

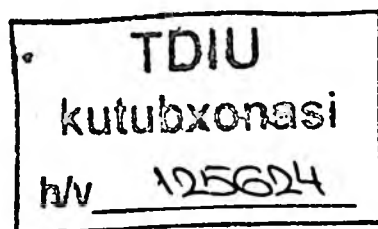
IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR KAFEDRASI

D.R.RUSTAMOVA

BIZNES HUQUQI

O‘quv qo‘llanma

*O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
tomonidan noyuridik oliy ta’lim yo‘nalishlari talabalari
uchun o‘quv qo‘llanma sifatida tavsiya etilgan*

385

**TOSHKENT
“IQTISODIYOT”
2023**

UO'K: 334.722.02(075.8)

KBK: 65.9(50')09ya73

R 56

D.Rustamova. "BIZNES HUQUQI". O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISODIYOT", 2023. – 192 b.

Ushbu o'quv qo'llanmada biznes huquqi sohasidagi huquqiy islohotlarni talabalarga yetkazib berishning yangi uslublari va barcha mavzular bo'yicha namunaviy ssenariylar, nazorat savollari, glossariylar, normativ-huquqiy hujjatlar va mazmuniga oid chizmalar mazkur qo'llanmaning tavsifli xususiyatidir.

O'quv qo'llanma noyuridik oliy ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalarga biznes sohasining huquqiy asoslarida bilimga ega bo'lish va amalda qo'llay olishlari uchun tayyorlandi.

Ma'sul muharrir:

A.Muxtorov – f.f.d., prof., Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri.

Taqrizchilar:

R.E.Turdibayeva – O'zbekiston Respublikasi kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi, vazir o'rinbosari; yuridik fanlari nomzodi dosent;

B.A.Aliyev – TDIU Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini professori.

Ushbu o'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining muvofiqlashtiruvchi Kengash tomonidan noyuridik oliy ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan

ISBN 978-9910-9699-0-7

© "IQTISODIYOT", 2023

KIRISH

Yangi O'zbekiston — hamma uchun adolatni so'zsiz ta'minlash imkoniyatini beradigan hamda fuqarolari ijtimoiy mavqeyidan qat'iy nazar, qonun oldida teng bo'lgan, tadbirkorlikning rivojlanishi uchun zarur sharoitlar yaratilgan davlatdir.

**O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Sh.M. Mirziyoyev**

Barchamizga ma'lumki, davlatning kuch qudrati, avvalo, demokratik institutlarning mustaqil faoliyat ko'rsatishi uchun shart-sharoit yaratish, fuqarolar va jamiyatning barcha ijtimoiy-siyosiy salohiyatini ro'yobga chiqarish, tadbirkorlik va iqtisodiy tashabbuslar erkinligi uchun zarur imkoniyatlarni tashkil etib berish qobiliyati bilan o'lchanadi.

Ishbilarmonlik muhitini tubdan yaxshilash, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun eng qulay shart-sharoitlarni yaratish, tadbirkorlik subyektlari faoliyati bilan bog'liq tartib-taomillarning turlari va sonini qisqartirish, soddalashtirish va ochiq-oydinlik darajasini oshirish, biznesni yuritish shart-sharoitlarini baholash me'zonlarining jahon amaliyotida mavjud qabul qilingan tizimini joriy etish va shu asosda mamlakatimiz ishbilarmonlik va investitsiya muhiti darajasining xalqaro reytingini yanada oshirish maqsadida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar samarasi tadbirkorlar faoliyatini erkinlashtirishda, ularga keng yo'l ochib bergan holda nazorat qiluvchi organlarning vakolatlarini aniq-ravshan belgilab olishda va albatta, tadbirkorlik subyektlarining huquqlari himoyasini amalda ta'minlashda ko'rinmoqda.

Darhaqiqat, bugun har birimiz tadbirkorlikning rivojlanishi jamiyatimiz ravnaqi, aholi farovonligini ta'minlash hamda barqaror iqtisodiy hayotni barpo etishning muhim omili ekanligini chuqur his etmoqdamiz.

Hozirgi kunda ushbu yo'nalish bo'yicha talabalarni yangi avlod darsliklari bilan ta'minlash maqsadida, tadbirkorlik huquqi kabi fanlar bo'yicha mukammal ravishda o'z bilimlarini boyitib, kelajakda ushbu sohada yetuk malakali kadrlar bo'lishda yordam tarzida ushbu darslik kafedra tomonidan ishlab chiqildi. Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, mamlakatimizda tadbirkorlik faoliyati erkinligining davlat tomonidan qo'lliq kafolatlanganligi iqtisodiyotni yanada rivojlantirishda muhim omil bo'lmoqda.

O'quv qo'llanmada biznes subyektlari, ularning tashkiliy-huquqiy shakllari, biznes subyektlarini tashkil etish, faoliyatini amalga oshirish, qayta tashkil etish, tugatishning huquqiy asoslari va tartibi, biznes huquqi subyektlarining mulkka nisbatan huquqlari, tadbirkorlik(xo'jalik) shartnomalari, ularning o'ziga xos xususiyatlari, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini moliyalash va kreditlash, ularni soliqqa tortish, tadbirkorlik subyektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ularning huquqiy himoya tizimi va javobgarlik asoslari kabi mavzular yoritilgan.

Reja:

- 1.1) Biznes huquqi tushunchasi, predmeti va uning boshqa huquqiy fanlardan farqi
- 1.2) Bozor iqtisodiyoti shakllanishi sharoitida biznes huquqining roli
- 1.3) Biznes huquqining manbalari. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi – biznes huquqining asosiy manbasi

1.1 | Biznes huquqi tushunchasi, predmeti va uning boshqa huquqiy fanlardan farqi

Har qanday fanni o'rganishda uning tushunchasi va predmetini to'g'ri anglab olish zarur. O'z-o'zidan tushunarlik, biznes huquqini o'rganish ham uning tushunchasini tushunib olishdan boshlanadi. Ma'lumki, huquq ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi. Huquq ma'lum tarmoqlarga bo'linadi. Masalan, oila huquqi, jinoyat huquqi va sh.k. Biznes huquqi ana shunday huquq tarmoqlaridan biridir. Huquq (*ijtimoiy munosabatlar doirasida*) tarmoqlari bir-biridan, avvalo, huquqiy boshqaruv predmeti va usuli bilan farq qiladi. Har bir huquq tarmog'i ma'lum ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi. Ijtimoiy munosabatlar rang-barangdir: oiladagi munosabatlar, mehnat sohasidagi munosabatlar va boshqalar. Bular ijtimoiy munosabatlarning qirralaridir. Har bir qirra bitta ijtimoiy munosabatni ifodalaydi. Bunday qirralar ko'p va biri ikkinchisiga o'xshamaydi. O'zbekiston Respublikasi huquq tizimining konstitutsiyaviy, fuqarolik, jinoyat va boshqa mustaqil tarmoqlaridan biri sifatida biznes huquqi ham ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi. Lekin qanday ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi? Biznes huquqi tushunchasi mazkur huquq sohasiga doir huquqiy normalar orqali tartibga solinadigan ijtimoiy munosabatlardan tashkil topgan. Biznes huquqi korxonalar, birlashma, tashkilot va muassasalar o'rtasida va ularning bo'limlari bilan bo'ladigan biznes faoliyatini amalga oshirish jarayoniga rahbarlik qilishda tashkil topadigan munosabatlarni tartibga soladigan huquqning alohida tarmog'idir¹.

¹ Yuridik ensiklopediya. U. Tadjixanovning tahriri ostida – Toshkent shahri. – "Sharq" nashriyoti. 2001-yil. 529-bet.

“Biznes huquqi” tushunchasining mazmunini anglab olishdan avval “biznes” tushunchasining mazmunini bilib olish kerak. Xo’sh, biznesning o’zi nima? Buni bilish uchun qonun hujjatlariga murojaat qilish kerak. O’zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to’g’risida”gi qonuni (2012.02.2005-yil.) bu savolga quyidagicha javob beradi (3-modda):

Tadbirkorlik faoliyati(*tadbirkorlik*) — tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, o’zi tavakkal qilib va o’z mulkiy javobgarligi ostida daromad(*foyda*) olishga qaratilgan tashabbuskorlik faoliyatidir.

Uchraydigan asosiy elementlar quyidagilar:

- ✍ biznes ro’yxatga olingan subyektlar tomonidan amalga oshiriladi;
- ✍ biznes qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi;
- ✍ biznes tavakkal qilib yuritiladigan faoliyat;
- ✍ biznes mulkiy javobgarlik ostida amalga oshiriladi;
- ✍ biznes daromad olishga qaratilgan faoliyatdir;
- ✍ biznes shaxsning o’z tashabbusi asosida yuritiladigan faoliyat;
- ✍ “Tadbirkorlik” va “Tadbirkorlik faoliyati” tushunchalari bir ma’noni bildiradi.

Biznes huquqi huquq tarmog’i sifatida biznes va iqtisodiyot sohasidagi faoliyatni tartibga soluvchi normalar yig’indisidan iborat. “Iqtisod” so’zining o’zi ham aslida grekcha “ekonomos” so’zidan olingan bo’lib, “xo’jalik” degan ma’noni anglatadi.

Xo’jalik yuritish bilan bog’liq faoliyat 3 asosiy bosqichni qamrab oladi:

1. Ishlab chiqarishgacha(*ekspluatatsiyagacha*) bo’lgan bosqich. Bunda asosan ro’yxatdan o’tkazish, litsenziyalash, ruxsatnoma olish kabi faoliyatlar amalga oshiriladi.

2. Ishlab chiqarish(*ekspluatatsiya*) bosqichi. Bu bosqichda tovarlarni ishlab chiqarish, ularni topshirish, ishlarni bajarish, xizmat ko’rsatish kabi faoliyatlar amalga oshiriladi.

3. Ishlab chiqarishdan(*ekspluatatsiyadan*) keyingi bosqich. Bu soliq xizmati, statistika organlari oldidagi majburiyatlarning vujudga kelishi hamda bajarilishi va shu kabilardan iborat.

Ko’rinib turibdiki, xo’jalik faoliyati faqat tovar ishlab chiqarish bilan bog’liq munosabatlarnigina emas, balki ishlab chiqarishni boshlash uchun tegishli xatti-harakatlarni amalga oshirish (*bino sotib olish yoki uni qurish, joy hozirlash, yoqilg’i, xom ashyo, asbob-uskunalarga ega bo’lish va shu kabilar*) va shu bilan

bog'liq munosabatlarni ham qamrab oladi. Ana shularning barchasi biznes huquqining predmetini tashkil etuvchi munosabatlardir. Bular bevosita daromad (*foyda*) olishga qaratilmagan boshqa maqsadlar bilan ham bog'liq bo'ladi. Daromad (*foyda*) olishga qaratilmagan maqsadlar jumlasiga mulkni boshqarish, idora qilish, korxonani tashkil etish yoki uni tugatish bo'yicha tashkiliy xarakterdagi faoliyatlarni kiritishimiz mumkin. Demak, biznes munosabatlari bevosita foyda olish bilan bog'liq bo'lmagan holda ham yuzaga keladi. Ana shu munosabatlar ham bevosita biznes huquqi qoidalari bilan tartibga solinadi. Biznes munosabatlarining asosiy qismini xo'jalik subyektlarining o'zaro vertikal va gorizontal munosabatlari tashkil etadi. Biznes huquqi fanida xo'jalik munosabatlari asosan uch guruhga bo'linadi:

1. Xo'jalik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq munosabatlar. Xo'jalik munosabatlarining mazkur guruhi bevosita mahsulot ishlab chiqarish, ishlarni bajarish, xizmatlar ko'rsatish bilan bog'liq xo'jalik faoliyatidir. Ma'lumki, sobiq Ittifoq davrida, ya'ni rejali iqtisodiyot hukmron bo'lgan sharoitda xo'jalik munosabatlari faqat korxonalar hamda ularning bo'limlari o'rtasida vujudga kelar edi. Xo'jalik faoliyatini alohida fuqaro emas, balki fuqarolarning jamoasi olib borar edi. Fuqaro esa xo'jalik faoliyatini yuritish jarayonida tashkilot jamoasi tarkibida ishtirok etar edi. Uning bu munosabatlari esa mehnat huquqi bilan tartibga solinar edi. Hozirgi paytda, ya'ni bozor iqtisodiyoti munosabatlariga bosqichmas-bosqich o'tilib, demokratik huquqiy davlat qurilayotgan vaqtda yakka shaxs – tadbirkorning xo'jalik faoliyati biznes huquqining predmetini tashkil etadi. Respublikamizda bozor iqtisodiyotiga o'tish mulkning davlat tasarrufidan chiqarilishi va xususiy mulkning shakllantirilishidan boshlandi. Alohida fuqaroning xususiy mulk egasi sifatida e'tirof etilishi uning biznes faoliyati bilan shug'ullanishi uchun imkoniyat yaratdi. Fuqaroning bu faoliyati uchun yetarli huquqiy asoslar yaratildi. Endilikda alohida fuqaro daromad (*foyda*) olish maqsadida belgilangan tartibda davlat ro'yxatidan o'tgan vaqtdan e'tiboran tadbirkor vaqomiga ega bo'lgach, xo'jalik faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga ega bo'ldi. Bunda uning xo'jalik yurituvchi boshqa subyektlar bilan huquqining tengligi kafolatlangan. Respublikamizning bozor munosabatlariga bosqichmas-bosqich o'tib borishi jarayonida biznes faoliyati ishtirokchilarining ham ahamiyati tobora oshib bormoqda. Bu faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari ishlab chiqarishni tashkil etish, biznesni ro'yxatga olish, hisob-kitob olib borish, soliq to'lash, bozorga tovar, ish va xizmat bilan chiqish tartib-qoidalarini belgilash, boshqa korxonalar va tashkilotlar bilan bo'ladigan o'zaro munosabatlar va shu kabilarni huquqiy boshqarishda namoyon bo'ladi.

Demak, korxonalar va tadbirkorlarning ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlari bir butun holda biznes huquqiga oid qonun-qoidalar bilan tartibga solinadigan xo'jalik munosabatlarining birinchi guruhini tashkil etadi.

2. Xo'jalikka rahbarlik qilishdan kelib chiqadigan munosabatlar. Xo'jalik munosabatlarining ikkinchi guruhi xo'jalik faoliyatiga rahbarlik qilish, ya'ni xo'jalikni

boshqarish bilan bevosita bog'liq bo'ladi. Xo'jalik subyektlari mahalliy hokimiyat organlari bilan tegishli xo'jalik faoliyatini tashkil etish va mulkni boshqarishda ishtirok etadi. Bunday xo'jalik munosabatlari, garchi foyda olish bilan bog'liq bo'lsa-da, xo'jalik boshqaruvi o'z ichiga oladi. Davlat byudjetidagi muassasalar, xayriya jamg'armalari va xo'jalik munosabatlariga kirishadigan boshqa muassasalar faoliyati foyda olish bilan bog'liq bo'lmagan faoliyat jumlasiga kiradi. Bu munosabatlar biznes faoliyati bilan juda yaqin bo'lib, shakli jihatdan uni amalga oshirishdan deyarli farqlanmaydi va shu tufayli biznes huquqi bilan bog'liq bo'ladi. Bu xo'jalik munosabatlarining ikkinchi guruhini tashkil etadi.

3. Ichki xo'jalik munosabatlari. Bu har bir korxonaning, birlashmaning ishlab chiqarish tuzilmalari o'rtasidagi ichki munosabatlari ko'rinishida namoyon bo'ladi.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan xo'jalik munosabatlarining uch asosiy guruhi bozor iqtisodiyotiga oid bo'lgan va davlat tomonidan tartibga solinadigan xo'jalik subyektlarining ko'p qirrali faoliyatini o'zida mujassamlashtiradi. Davlat jamiyat manfaatini hisobga olgan holda xo'jalik yurituvchi subyektlarga iqtisodiy ta'sir etadi, uning faoliyatini nazorat qiladi.

Xo'jalik (*biznes*) huquqining o'ziga xos xususiyatlari uning subyektlari bilan ham bog'liqdir.

Biznes huquqi huquqning mustaqil tarmog'i sifatida boshqa huquqiy fanlardan o'ziga xos xususiyatlari bilan farq qiladi. Biznes huquqini huquqning bir tarmog'i deb hisoblashga uning fuqarolik huquqi va boshqa huquqlardan farqi asos bo'ladi. Uning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat.

Ma'lumki, biznes huquqi huquqning alohida tarmog'i bo'lgan fuqarolik huquqiga juda yaqin bo'lsa-da, u eng avvalo tushunchasi, predmeti, subyektlari bilan undan farq qiladi. Bu ikki fanning tushunchasidagi farqni olib ko'raylik. Fuqarolik huquqining predmeti taraflarning teng huquqliligiga asoslangan mulkiy munosabatlardan iborat. Biznes huquqida ham mulk bilan bog'liq munosabatlar salmoqli o'rin tutadi. Lekin biznes huquqida mulkiy munosabatlar shu munosabat ishtirokchilarining teng huquqliligi bilan bir qatorda biri ikkinchisiga itoat etishi, davlatning iqtisodga rahbarlik qilishi orqali ham kelib chiqadi. Fuqarolik huquqining subyektlari bo'lib barcha fuqarolar hisoblanadi. Fuqarolar biznes huquqining ham subyekti bo'la oladi, lekin bunda faqat tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tgan fuqarolargina subyekt sifatida qaraladi. Yuridik shaxslar ikkala huquq sohasining ham subyekti hisoblanadi. Ammo yuridik shaxsning tashkil etilishi, ular tomonidan biznes faoliyatining amalga oshirilishi va ularga rahbarlik qilish jarayonlari farq qiladi. Fuqarolik huquqiy munosabatlarda davlat ikkinchi taraf bilan teng huquqli bo'lib qatnashsa, biznes huquqida esa u iqtisodiyotga rahbarlikni amalga oshiruvchi subyekt sifatida ishtirok etadi. Fuqarolik huquqi bilan tartibga solinuvchi shartnomaviy munosabatlar asosan iste'molchilarning moddiy ehtiyojini ta'minlashga qaratiladi. Agar shartnomaviy munosabatlar tovarni ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lmasa, bunday munosabatlar biznes huquqining normalari

bilan tartibga solinadi. Ana shu jihatlari bilan biznes huquqi mehnat huquqiga juda yaqin turadi. Ammo, bu ikki huquq sohasi ham bir-biridan farqlanadi. Biznes huquqi subyektlar o'rtasidagi biznes munosabatlarini tartibga solsa, mehnat huquqi esa ish beruvchi bilan xodimlarning mehnat shartnomasi asosida ro'yobga chiqadigan munosabatlarini, mehnat jamoasidagi ichki tartib-qoidalarni, ish rejimini va shunga o'xshash mehnat shartnomasi bilan bog'liq boshqa munosabatlarni tartibga soladi. Biznes munosabatlarini amalga oshirishda tadbirkor yollanma mehnatdan foydalanishi ham mumkin. Lekin bu munosabatga mehnat qonunchiligi tadbiiq etiladi. Mehnat qonunlari, mehnat shartnomalari, jamoa shartnomalari, mehnat jamoasi faoliyatini, uning kengashi faoliyatini tartibga solishda tadbiiq etiladi.

Biznes huquqining ma'muriy huquq fani bilan aloqadorligini ko'rib chiqaylik. Ma'muriy huquqning predmetini ma'muriyatning buyruq hamda ijro faoliyati bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlar tashkil etadi. Bunday munosabatlar itoat etuvchi organlarga va mansabdor shaxslarga o'z ko'rsatmalari orqali ta'sir etish, idora etish kabi hokimiyatni amalga oshirish bilan izohlanadi. Biznes munosabatlarida esa buyruqbozlik faoliyatlari deyarli yo'q. Mavjudlari ham bozor munosabatlariga tobora o'tib borilayotgan bir sharoitda barham topib bormoqda. Ma'muriy huquq biznes huquqidan deyarli butunlay farq qiladi. Chunki ma'muriy huquq tomonidan tartibga solinadigan munosabatlar ijro farmoyishi bilan bog'liq bo'lib, biznesdan birmuncha uzoqroqda turadigan munosabatdir.

Biznes huquqi konstitutsiyaviy huquq, ekologiya huquqi va qishloq xo'jaligi huquqi bilan ham o'ziga xos xususiyatlari orqali farqlanadi. Biznes huquqi turdosh huquqlar — xo'jalik, fuqarolik, ma'muriy va boshqa huquqlardan o'ziga xos xususiyatlari bilan farqlanadi. Biznes huquqining mohiyati mulkchilik subyektlarining tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish bilan foyda yoki daromad olishga qaratilgan faoliyatidan iborat. Xo'jalik huquqining mohiyati ham tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish faoliyati bilan bog'liq, ammo bu faoliyat doimo foyda olishga qaratilmaydi. Biznes sohasidagi faoliyat aksariyat mustaqil bo'lib, tadbirkorning o'z xohishi, istagi bilan aniqlanadi. Biznes huquqi bilan xo'jalik huquqi tomonidan tartibga solinadigan munosabatlar go'yo bir xildek ko'rinadi, ammo ular bir-biridan farqlanadi. Biznes qoidalari bilan tartibga solinadigan munosabatlar xo'jalik huquqi qoidalari bilan tartibga solinadigan munosabatlardan farq qiladi. Xo'jalik huquqiga doir faoliyat davlat yoki jamoa tashkiloti tomonidan belgilangan faoliyat hisoblanadi, uning ishtirokchilari faqat o'z vazifasini bajargan bo'lsa bas, undan qancha foyda va daromad kelish-kelmasligi ularni qiziqitirmaydi.

1.2 | **Bozor iqtisodiyoti shakllanishi sharoitida biznes huquqining roli**

Rejali iqtisodiyot vaqtida barcha munosabatlar, shu jumladan tovar ishlab chiqarish yuqoridan beriladigan buyruqlar, topshiriqlar va qarorlar asosida amalga oshiriladi. Buning oqibatida respublikamizda xalq xo'jaligining faqat bir sohasi,

ya'ni xom ashyo yetkazib berish tuzilmasigina rivojlangan edi. Ma'muriy buyruq-bozlikka asoslangan xo'jalik huquqi tizimi mukaddam faqat davlatga tegishli bo'lgan korxonalar, tashkilotlarga doir xo'jalik munosabatlariga, shuningdek kooperativ va boshqa tashkilotlar bilan bog'liq xo'jalik munosabatlariga xizmat qilgan edi.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishganidan so'ng o'z iqtisodiyotimiz asoslarini juda noqulay sharoitda boshlashga to'g'ri keldi. Bunda eng asosiy masala ichki iqtisodiy siyosatni inson manfaatlariga qaratish, mehnatni rag'batlantirish, aholining ijtimoiy nochor qatlamlarini davlat yo'li bilan himoya qilishga qaratilgan bozor iqtisodiyotini qurishdan iborat bo'ldi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida rejaga asoslangan hamma uchun majburiy tartib o'z kuchini yo'qotdi. Ammo reja faqat alohida olingan holatlarga, ya'ni davlat ehtiyojlarini ta'minlashga qaratilgan topshiriqlarni bajarishga tadbiiq etiladigan bo'ldi.

Biznes faoliyati – iqtisodiy faoliyatning tarkibiy qismidir.

Mamlakatimiz iqtisodiyotida bozor munosabatlarining tobora ildiz otib borishi biznes huquqining ham rivojlanishiga sabab bo'lmoqda. Bozor iqtisodiyoti munosabatlariga o'tish xo'jalik munosabatlari to'g'risidagi va tegishli xo'jalik huquqi predmeti haqidagi tushunchaning ham o'zgarishiga olib kelmoqda. Hozirgi kunda xilma-xil shakldagi mulk, fuqaro mulklarining kichik korxonalar shaklida, dehqon xo'jaligi, xususiy biznes faoliyati shaklida ishlab chiqarishga jalb etilishi xo'jalik munosabatlarining shakli, hajmi, xarakteri va mazmunini o'zgartirmoqda. Bozor munosabatlari korxonalar² o'zaro shartnomaviy munosabatlari bilan o'zviy bog'liqdir. Bozor munosabatlari davrida tovar ishlab chiqarish va uni iste'molchilarga yetkazib berish bilan bog'liq jarayonlar respublikamizning bir qator qonunlari, jumladan, Fuqarolik kodeksi, "Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilish to'g'risida", "Qishloq xo'jaligi kooperativi (*shirkat xo'jaligi*) to'g'risida", "Dehqon xo'jaligi to'g'risida", "Fermer xo'jaligi to'g'risida", "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi kabi qonunlar bilan huquqiy tartibga solindi. Ana shu va shunga o'xshash boshqa qonunlar bozor munosabatlarini tartibga soluvchi muhim huquqiy hujjatlar bo'lib hisoblanadi. Biznes huquqi esa ushbu qonunlarga tayanib rivojlandi va rivojlanib bormoqda, bozor iqtisodiyotining shakllanish va rivojlanish jarayonida muhim huquqiy vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Bozor munosabatlariga o'tish sharoitida xo'jalik munosabatlarini huquqiy tartibga solish bozor uchun tovar ishlab chiqarishga (*ishlarni bajarishga, xizmatlar ko'rsatishga*) ixtisoslashgan faoliyati bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli har qanday subyekt o'ziga tegishli mulk yuzasidan ishlab chiqarish faoliyatiga kirishadi va uni amalga oshirish jarayoni xo'jalik (biznes) huquqi bilan tartibga solinadi. Xo'jalik huquqi davlatning ishlab chiqarish faoliyatiga ta'sir etishi bo'yicha kelib chiqadigan munosabatlariga ham tadbiiq etiladi. Bu davlat bilan boshqa subyektlarning o'zaro vertikal bo'yicha xo'jalik yuritish munosabatlaridir.

² Korxonalar muassasa, tashkilot, birlashma va shu kabilarni bir so'z bilan "korxonalar" deb atadik.

Yurtimizda tadbirkorlarga borgan sari keng imkoniyatlar va imtiyozlar yaratilmoqda. Tadbirkorlarga yaratilayotgan keng imkoniyatlar borasida 2015-yilda qonunchiligimizda amalga oshirilgan o'zgartishlarga ham e'tiborni qaratish muhimdir. Bunda amalga oshirilgan o'zgartishlarning quyidagi o'rinlariga e'tibor beraylik:

Birinchidan, nazorat organlarining rejali tekshirishlari masalasida. "Xususiy mulk, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, ularni jadal rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 15-maydagi PF-4725-sonli farmoni asosida barcha nazorat organlari uchun rejali tekshirishlar davriyligi bixillastirildi. Bu qoida bitta tadbirkorlik subyektida ketma-ket, ya'ni 1 yilda 2-3 bor tekshirishlar o'tkazishga chek qo'ydi. Nazorat organlarining rejali tekshirishlari bitta tadbirkorlik subyektida har yili yoki 2 yilda 1-marta o'tkazilardi. Bu hol korxonada faoliyatiga salbiy ta'sir etmay qolmasdi. Mazkur farmon masalaga aydinlik kiritdi. 2015-yilning 1-iyulidan e'tiboran, mikrofirma, kichik korxonada va fermer xo'jaliklari faoliyati bilan bog'liq barcha rejali tekshirishlar ko'pi bilan 4 yilda 1-marta, boshqa biznes subyektlari uchun esa 3 yilda 1-marta, xususiy banklar uchun 5 yilda 1-marta qilib belgilandi. Yana bir muhim jihat shundaki, endi nazorat qiluvchi organlar rejali tekshirishlar o'tkazish to'g'risida 30 kalendar kun avval tadbirkorlik subyektiga yozma xabar berish orqali ma'lum qiladi. Bunda tekshirish o'tkazish muddati 30 kalendar kundan ko'p bo'lishi mumkin emas. Moliyaxo'jalik faoliyatini tekshirish DSX organlari tomonidan o'tkaziladi. Agar tekshiruvda soliq va valyutaga oid jinoyatlar alomatlari aniqlansa, tekshiruv O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining maxsus departamenti tomonidan o'tkaziladi. Prezidentimiz farmonida belgilangan normalar 2012-yil 5-mayda qabul qilingan "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonunda ham o'z ifodasini topdi. Aytilganlarga ko'ra, davlatimiz rahbarining mazkur farmoni biznesni yanada keng taraqqiy etishida muhim omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Ikkinchidan, O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga kiritilgan o'zgartishga ko'ra, birinchi marta huquqbuzarlikni sodir etgan shaxs noqonuniy biznes faoliyatidan olingan daromadni davlatga ixtiyoriy ravishda to'lasa, shuningdek biznes subyekti davlat ro'yxatidan o'tkazilgan taqdirda, huquqbuzarlik ashyolari musodara qilinmasdan tadbirkor javobgarlikdan ozod qilinadi. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga kiritilgan o'zgartish(184-m.)ga ko'ra, agar shaxs birinchi marta jinoyat sodir etgan bo'lsa, DSX organining qarorini olgan kundan e'tiboran 30 kun ichida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, penyalor, boshqa moliyaviy sanksiyalar tarzida davlatga yetkazilgan zararning o'rnini to'liq qoplasa, javobgarlikdan ozod qilinadi.

Uchinchidan, "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonunga kiritilgan o'zgartishga ko'ra, biznes subyektiga nisbatan qo'zg'atilgan jinoyat ishi bo'yicha tekshiruvlarda advokatlar albatta ishtirok etadilar. Tadbirkorga advokatni ishga jalb etish huquqi berildi. Tadbirkor bu huquqni rad etishga haqli.

Tekshiruvni amalga oshiruvchi mansabdor shaxs tadbirkorga advokatni yollash yoki uni rad etish huquqi borligini yozma ravishda tushuntiradi. Agar tadbirkor advokatni rad etsa, bu uning advokatni istalgan vaqtda yollash huquqiga molelik qilmaydi.

To'rtinchidan, yakka tartibdagi tadbirkorlarga Vazirlar Mahkamasining 22-noyabr 2021-yildagi 707-sonli qaroriga asosan qonunchilik hujjatlarida belgilangan faoliyat turlari bo'yicha besh nafargacha xodimlarni yollash huquqi berildi. Tadbirkor va xodimlar o'rtasidagi munosabatlar mehnat qonunchiligi bilan tartibga solinadi. Bunda yozma mehnat shartnomasi tuziladi. Mehnat yakka tartibdagi tadbirkorning imzosi muhr bilan tasdiqlanishi shart emas. Ishga qabul qilish to'g'risida buyruq rasmiylashtirilmaydi. Mehnat daftarchasi yuritilmaydi. Xodimning mehnat stajini hisoblash to'langan sug'urta badallari asosida amalga oshiriladi. Bunda Byudjetdan tashqari pensiya jamg'armasining ma'lumoti asos hisoblanadi.

1.3

Biznes huquqi manbalari. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi — biznes huquqining asosiy manbasi

“Manba” so'zi arab tilidan kirib kelgan so'z bo'lib, ilmiy tadqiqot ishlari uchun asos bo'lgan asar, hujjat va shu kabilarni anglatadi³. Huquq manbai deganda, huquqiy normalarning mustahkamlanish, ya'ni tashqi ifodalanish shakli tushuniladi.

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida belgilangan adolatli va xalqparvar davlat barpo etish yo'lida dolzarb ahamiyatga ega bo'lgan vazifalarni to'laqonli amalga oshirish uning maqsadi, ko'lamiga monand va munosib bo'lgan yangi mustahkam konstitusiyaviy makonni shakllantirishni taqozo etdi. Shu nuqtai nazardan, konstitusiyaviy islohotlar tabiiy rivojlanish natijasi bo'lib, millat va xalq sifatida keying qadamlarimizni aniqlab olishimiz uchun o'ta ahamiyatlidir, adolatli jamiyat qurish yo'lida ulkan qadamdir.

Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023-yil 30-aprel kuni o'tkazilgan O'zbekiston Respublikasi referendumida umumxalq ovoz berilgach, qo'shimcha hujjatsiz yoki tartib-taomillarsiz, O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi tomonidan referendum yakunlari rasmiy e'lon qilingan kundan e'tiboran kuchga kirdi va shu orqali qabul qilindi.

Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi huquqning barcha sohalarida bo'lgani kabi biznes huquqining ham asosiy manbaidir. Konstitutsiyaning 41-moddasida belgilanganidek, “har bir shaxs mulkdor bo'lishga haqli. Bank operatsiyalarining, omonatlarning va hisobvaraqlarning sir tutilishi, shuningdek meros huquqi qonun bilan kafolatlanadi.” O'z ichiga to'rtta moddani (65, 66, 67 va 68-moddalar) qamrab olgan yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning XII bobi “Jamiyatning iqtisodiy negizlari” deb nomlangan. Bu

³ Qarang: O'zbek tilining izohli lug'ati. Z.M. Ma'rufov tahriri ostida. — Moskva “Русский язык” nashriyoti, 1981. 1-jild, 445-bet.

bobda, xususan fuqarolar farovonligini oshirishga qaratilgan O'zbekiston iqtisodiyotining negizini xilma-xil shakllardagi mulk tashkil etishi, davlat bozor munosabatlarini rivojlantirish va halol raqobat uchun shart-sharoit yaratishi, iste'molchilarning huquqlari ustuvorligini hisobga olgan holda iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat qilish erkinligini, barcha mulk shakllarining teng huquqliligini va huquqiy jihatdan himoya qilinishi ta'minlanishi, xususiy mulk daxlsizligi hamda mulkdor mulkiga o'z xohishicha egalik qilishi, undan foydalanishi va uni tasarruf etishi va shu kabilar belgilangan.

Konstitutsiyadan tashqari biznes huquqining manbai bo'lib O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan qabul qilingan qonunlar, parlament palatalari tomonidan qabul qilingan qarorlar, Prezident farmonlari, qarorlari va farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari hamda tegishli vakolatga ega bo'lgan mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasidagi huquq tizimining manbai bu — vakolatli organlar tomonidan belgilangan tartibda qabul qilinadigan qonunlar va chiqariladigan huquqiy hujjatlardir⁴. Har bir huquqiy fan uchun ana shu qonunlar va huquqiy hujjatlarning qaysi biri yoki uning qaysi huquqiy normasi manba ekanligini ajratib olish kerak bo'ladi. Bu masala, ayniqsa, biznes huquqi uchun muhimdir. Chunki biznes huquqiy normalarini yagona tizimga soluvchi alohida huquqiy hujjat hozircha mavjud emas. Lekin shunday bo'lsa-da, respublikaning vakolatli organlari tomonidan qabul qilingan qator qonunlar va huquqiy hujjatlar borki, ularning deyarli katta qismi bevosita biznes huquqining manbai bo'la oladi. Ulardan tashqari, 2018-yil 21-yanvarda qabul qilingan, iqtisodiy-protsessual harakatlarni huquqiy tartibga solishda katta ahamiyatga ega bo'lgan "O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy protsessual kodeksi"ni ham ta'kidlab o'tish lozim.

Biznes huquqi manbai deb, biznes subyektlari o'rtasida kelib chiqadigan tadbirkorlik faoliyatiga doir munosabatlarni huquqiy tartibga soluvchi qonunchilik normalarining yig'indisiga aytiladi.

Nazorat savollari:

1. Biznes huquqi tushunchasiga ta'rif bering.
2. Bozor iqtisodiyoti sharoitida biznes huquqi qanday ahamiyatga ega?
3. Biznes huquqining predmetini nima tashkil etadi?
4. Biznes huquqi boshqa huquqiy fanlardan qanday farq qiladi?
5. Biznes huquqining manbalari nimalardan iborat?
6. Biznes faoliyatini tartibga soluvchi qanday normativ-huquqiy hujjatlarni bilasiz?
7. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida biznes huquqining manbasi sifatida ahamiyatga egami?

⁴ Normativ hujjatlarning turlari bo'yicha qarang: O'zbekiston Respublikasining "Normativ huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi qonuni. — www.lex.uz.

Reja:

2.1 Biznes huquqiy munosabat tushunchasi va ishtirokchilari

2.2 Biznes huquqiy munosabat ishtirokchilarining huquq va majburiyatlarini vujudga kelish asoslari

2.3 Biznes huquqiy munosabatlar turlari

Tayanch soʻz va iboralar: huquqiy munosabat, biznes huquqiy munosabatlar, subyektiv huquq, gorizontaal, vertikal, yuridik faktlar.

Maʼlumki, ijtimoiy munosabatlarning huquq normalari bilan tartibga solinadigan qismi huquqiy munosabatlarini tashkil qiladi. Oʻz navbatida huquqiy munosabat oʻzaro subyektiv huquq va majburiyatlar bilan bogʻliq boʻlgan shaxslar oʻrtasidagi huquq normalari va muayyan yuridik faktlar asosidagi aloqa hisoblanadi.

Biznes huquqiy munosabatlar bu — tadbirkorlik subyektlarining tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va tugatish hamda uni amalga oshirish jarayonida vujudga keladigan, tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish bilan bogʻliq boʻlgan, tadbirkorlik huquqiy normalari asosida tartibga solinadigan munosabatlaridir.

Biznes huquqi fanida munosabatlar asosan uch guruhga ajratiladi:

- ☒ tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish, uni amalga oshirish bilan bogʻliq;
- ☒ tadbirkorlik subyektlarining boshqa subyektlar bilan bogʻliq va uni boshqarish munosabatlari;
- ☒ tadbirkorlik subyektining ichki munosabatlari.

Biznes huquqiy munosabatlari ishtirokchilari faoliyati esa har doim ham foyda olishga qaratilgan boʻlmasligi mumkin va qolaversa, iqtisodiyotni davlat yoʻli bilan tartibga solish jarayonida vujudga keladigan munosabatlarni ham xoʻjalik huquqiy munosabatlar va bir vaqtning oʻzida tadbirkorlik huquqiy munosabatlar deyish mumkin.

Har bir huquq sohasining huquqiy munosabatlari oʻziga xos subyektiga, obyektiga va munosabat mazmunini belgilovchi subyektiv huquq va majburiyatlariga ega.

Biznes huquqiy munosabatlarining mazmunini munosabatda ishtirok etuvchilarning subyektiv huquqlari va burchlari tashkil etadi.

Subyektiv huquq deganda, muayyan huquqiy munosabatda qatnashuvchi shaxsga tegishli bo'lgan huquq normalari tushuniladi. Davlat tomonidan o'rnatilgan tartib qoidalar asosida vujudga keladi va ularga muvofiq ravishda amalga oshiriladi.

Biznes huquqiy munosabatlarning mazmunini huquqlar bilan bir qatorda majburiyatlar ham tashkil etadi.

Biznes huquqiy munosabat ishtirokchilari aksariyat hollarda o'zlariga tegishli mulkka egalik qilish, foydalanish, uni tasarruf etishda muayyan mustaqillikka ega bo'lib, bir-birlariga nisbatan teng huquqli shaxslar hisoblanadilar.

Biznes huquqiy munosabatlarning subyektlari bo'lib ana shu munosabatlar-da qatnashuvchi shaxslar hisoblanadi. Bular yuridik shaxs huquqiga ega bo'lgan korxonalar va tashkilotlar, shuningdek, ularning bo'linmalari hisoblanadi.

Biznes huquqiy munosabatlarda subyekt sifatida davlat, ma'muriy hududiy tuzilmalar, korxonalar va ularning bo'linmalari, yuridik shaxs tuzmasdan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkor fuqarolar ishtirok etishlari mumkin. Biznes huquqiy munosabatlar turlari:

- ☑ Obyektiga ko'ra: mulkiy va nomulkiy
- ☑ O'zaro aloqa xarakteriga ko'ra: mutlaq va nisbiy
- ☑ Huquq egasi manfaatlarini qanoatlantirish usuliga ko'ra: ashyoviy va majburiyatli

Nomulkiy huquqiy munosabatlar-xo'jalik yurituvchi subyektlar o'z faoliyatlarida foydalanadigan nomoddiy nematlar, xususan, firma nomi, tovar belgisi, xizmat ko'rsatish belgisi, tovar ishlab chiqarilgan joy nomi, tijorat siridan foydalanishda, shuningdek ishchanlik obro'sini himoya qilish kabi jarayonlarda vujudga keladigan munosabatlar hisoblanadi.

Mutlaq ashyoviy huquqiy munosabat-obyekti ashyo hisoblanib, bu tarzdagi munosabatlar uchun xarakterli xususiyat shundan iboratki, subyekt qonun yo'l qo'ygan asoslarda o'zining mulkka bo'lgan huquqini, ya'ni egalik, foydalanish va tasarruf etish bo'yicha xulq-atvorini belgilovchi harakatni amalga oshiradi.

Nisbiy huquqiy munosabatlar: bunda ikki yoki undan ortiq shaxslar o'zaro huquq va majburiyat sohiblari bo'ladi. Bu yerda biz kreditor va qarzdor o'rtasidagi majburiyatda nisbiy munosabatlarni ko'ramiz, ammo har doim ham nisbiy huquqiy mu-nosabatlar majburiyat huquqiy munosabatlari shaklida bo'lmasligi mumkin.

Masalan, bir necha shaxslar ishtirokidagi birgalikda xo'jalik faoliyati yuritish to'g'risidagi kelishuv, chet el investori bilan qo'shma korxonalar tuzish va kapitalni sarflash to'g'risidagi bitimlarda kreditor va qarzdor ishtirok etmasligi mumkin yoki ishtirokchilarni majburiyat huquqiy munosabatlarga kirishgan deyish qiyin. Xo'jalik faoliyatini amalga oshirishda vujudga keladigan munosabatlar:

- ☐ gorizontal xo'jalik munosabatlari
- ☐ vertikal xo'jalik munosabatlariga ham taalluqli bo'ladi

Biznes huquqiy munosabatlarning vujudga kelish asosi sifatida yuridik faktlar muhim rol o'ynaydi

Yuridik faktlar deb, fuqarolik huquqi va majburiyatlar-ning vujudga kelishi, o'zgarishi va bekor bo'lishiga qaratilgan harakatlar tushuniladi.

- ☐ yuridik faktlar to'rt guruhga: ma'muriy huj-jatlar,
- ☐ yuridik hatti-harakatlar, hodisalar va boshqa harakatlarga bo'linadi.

Ma'muriy hujjat-xo'jalik huquqiy munosabatlarni belgilash, o'zgartirish yoki bekor qilish to'g'risida davlatning boshqaruv organlari tomonidan chiqariladigan huquqiy hujjatlardir.

Misol: davlat tasarrufidagi korxonalarni xususiy mulkka aylantirishda kim oshdi savdosi orqali yutib chiqqan shaxsga shu mulkka egalik huquqini beradigan davlat dalolatnomasi(*orderi*), yoki ayrim faoliyat bilan shug'ullanishga ruxsat berish to'g'risidagi litsenziyani ham ma'muriy hujjatlar qatoriga qo'shish mumkin.

☐ muayyan huquqiy oqibatni tug'dirishga qaratilgan hatti-harakatlar tushuniladi yoki oqibatlari qonun hujjatlarida nazarda tutilgan ma'lum hatti-harakatlar ham yuridik ma'nodagi xatti-harakatlar hisoblanadi.

☐ xo'jalik huquqiy munosabat subyektlarining erklaridan tashqari sodir bo'ladigan faktlarga aytiladi. Hodisalar faqat qonunda nazarda tutilgan hollardagina huquq va majburiyatlarni vujudga keltiradi.

☐ Masalan: tabiiy ofat yuz berib, yong'in bo'lgan taqdirda, sug'urta organi jabr ko'rgan shaxs zararini sug'urta haqidagi huquqiy qoidalarga binoan to'lashga majbur bo'ladi.

☐ Harakatlar — xo'jalik huquqiy munosabatlarida qatnashuvchi shaxslarning erk irodasi bo'yicha vujudga keladigan yuridik faktlarga aytiladi. Bu tarzdagi faktlar o'z navbatida ikki turga:

- ☐ huquq yo'l qo'ygan va huquq yo'l qo'ymaydigan.

Huquq yo'l qo'ygan harakatlarga misol: Tuzilishi qonun bilan taqiqlanmagan bitimlar. Bitimlar tashkilot va fuqarolarning xo'jalik huquqlarini yoki burchlarini belgilash, o'zgartirish va bekor qilishga qaratilgan harakatlar bo'lib, muayyan oqibatlarni tug'dirishga qaratiladi.

Huquq yo'l qo'ymaydigan harakatlar: qonun bilan taqiqlangan harakatlar bo'lib, bular ikki ko'rinishda bo'lib:

- ☐ birinchisi, boshqa subyektlarga zarar yetkazishda
- ☐ ikkinchisi, mulkni asossiz olish yoki asossiz tejash bilan bog'liq bo'lgan harakatlarda namoyon bo'ladi.

Ma'lumki, xo'jalik faoliyati, sobiq tuzum sharoitida yagona mulkka va davlat rejasiga asoslangan xo'jalik munosabatlaridan iborat bo'lib. u gorizontal xo'jalik

 Internet manbalar:

http:// www.lex.uz

http:// www.gov.uz

http:// www.law.uk.edu

http:// www.legislature.ru

http:// www.norma.uz

http:// www.openinfo.uz

MUNDARIJA:

Kirish	3
1-mavzu. Biznes huquqi tushunchasi va manbalari	4
2-mavzu. Biznes huquqiy munosabatlar	13
3-mavzu. Biznes faoliyati subyektlari	18
4-mavzu. Biznes subyektlarini qayta tashkil etish va tugatish	37
5-mavzu. Biznes faoliyatining mulkiy asoslari	50
6-mavzu. Korxonalarni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiyashtirish	54
7-mavzu. Biznes shartnomalari	67
8-mavzu. Biznes subyektlarining to'lovga qobiliyatsizligi	88
9-mavzu. Tashqi iqtisodiy faoliyatning huquqiy tartibga solinishi	108
10-mavzu. Qimmatli qog'ozlar va birjalar faoliyatini huquqiy tartibga solinishi	115
11-mavzu. Raqobat va uning huquqiy asoslari	130
12-mavzu. Tovar va moliya bozorlarida monopolistik faoliyatni cheklash	140
13-mavzu. Biznes faoliyatda yuridik xizmatlar	148
14-mavzu. Tadbirkorlik subyektlar faoliyati ustidan davlat nazorati	159
15-mavzu. Xo'jalik nizolari va ularni hal etish tartibi	167
16-mavzu. Biznes subyektlarining javobgarligi	175
Glossariy	183
Adabiyotlar ro'yxati	188